

Ggz en sociaal werk vinden elkaar in de wijk

Werkbezoek aan Sterker sociaal werk, Nijmegen, woensdag 3 juli 2019

Ggz in de wijk: veel gemeenten staan erom te springen sinds talrijke psychiatrische instellingen zijn gesloten. Maar hoe doe je dat? Tijdens het werkbezoek aan Sterker lichtte sociaal werker van het jaar Norbert Wijnhofen speciaal voor de gasten even de deksel van zijn ketel met toverdrank volgens eigen recept. En verder: succesvolle sociale wijkteams, hedendaags ouderenwerk, een veenbrand en andere smeulende kwesties.

Indexering van de tarieven voor sociaal werk is een must

Sterker-directeur Arie de Vries heet het bezoek hartelijk welkom op het idyllische Landgoed Grootstal. Dat Norbert Wijnhofen zich nu sociaal werker van het jaar mag noemen heeft de rol van Sterker lokaal nog eens benadrukt, vertelt hij. 'En terecht, want bij veel gemeenten staat sociaal werk nog onvoldoende op het netvlies. En dat is echt wel nodig, ook nu er een nieuwe cao ligt, inclusief een loonsverhoging

die sociaal werkers weliswaar van harte is gegund, maar dat geld moet ergens vandaan komen. Indexering van de tarieven voor sociaal werk is dus een must.'

Michiel Wisse, manager Innovatie en Ontwikkeling bij Sterker sociaal werk benadrukte Sterkers uitgangspunt: goed rentmeesterschap. 'We worden betaald uit publieke middelen en die moeten we doelmatig besteden. Maar we moeten ook bijdragen aan de waardigheid van mensen. Die twee stroken niet altijd; met die spanning moet je iets in je dagelijks werk.'

Met de HAN de wijk in

Sterker is een fusie van NIM (toen: maatschappelijk werk) en SWON (toen: ouderenwerk) en sindsdien fors gegroeid. Psychiatrie en jeugd(zorg) zijn erbij gekomen. Sterker bedient nu negen gemeenten en beschikt over 300 medewerkers en 600 vrijwilligers. Het aanbod en de rol van Sterker verschillen per gemeente/dorp; in Nijmegen heeft Sterker nog deels de regierol op wijkteams.

Sterker heeft uiteenlopende samenwerkingspartners, waaronder ook [Tranzo](#) (leerstoel Tilburg) en de HAN (master social work studenten). HAN geeft ook steeds meer onderwijs buiten de muren van de hogeschool; docenten zitten als structurele partners één dag in de week in de wijk. Ze kennen de vraagstukken en kunnen hun studenten dus veel gegrotere opdrachten laten uitvoeren. Maatschappelijk werkers begeleiden hen daarbij.

Spelen er ook aanbestedingen? Zijn er verschillen per gemeente? Wat betekent dat voor langdurige relaties?

Qua financiering ziet Sterker verschillen tussen gemeenten; aanbesteding is vaak voor langere termijn, een subsidie meestal maar voor 1 à 2 jaar. Nijmegen denkt nu na over het openstellen van de markt voor andersoortige organisaties.

Soms is er ook concurrentie van gemeenten zélf: Berg en Dal gaat investeren. In Wijchen voert een coöperatie de regie. Anders gezegd: vroeger deden gemeenten allemaal ongeveer hetzelfde, nu kiezen ze steeds vaker een eigen weg. Dat maakt de bedrijfsvoering van een sociaalwerkorganisaties met meerder opdrachtgevende gemeenten wel ingewikkelder.

Als centrumgemeente heeft Nijmegen echter te maken met andere problematiek dan de buurgemeenten, stelt Arie de Vries. Nodig is een stedelijke aanpak, minder regionaal. 'We willen toe naar een langdurige relatie met een partner voor die opdracht. Vijf jaar geleden kregen we de opdracht om de wijkteams te organiseren; nu wil de gemeente dat tweedelijnspartners ook mensen in die teams zetten. De regels dwingen ons dan om dat open toe te gooien van anderen. Dat heeft voor ons een risico, want bijna al onze middelen zitten daarin. Het zou een nachtmerrie zijn als na vijf jaar werken ons werk over gaat naar een ander.'

Wijkgericht werken in Nijmegen (door Jan Bannink, Tanja Banken en Joany Gourari-Dahlmans)

Nijmegen heeft tien sociale wijkteams voor Wmo en jeugdwerk. Ze worden aangestuurd vanuit Sterker. Pluspunten:

- 'We werken meer in de wijk; vaste gezichten helpen; je kent bewoners en samenwerkingspartners beter.'
- 'De lijnen zijn korter; ondersteuning is laagdrempelig en preventiever: we zien veel, we kunnen meer aanpakken en we werken integraler.'
- De gemeente wil gebiedsgerichte bekostiging en een budget per wijk. Doel: meer afschalen; gebruik maken van welzijnsvoorzieningen in de wijk.

Joany is coördinator van 'Goede dag', een inloop voor ouderen. 'We werken met gesloten beurzen: ouderen betalen niks, wij ook niet; we zorgen de hele week voor gratis dagbesteding. En we halen er allerlei organisaties bij: een fysio doet een wandelclubje, een bloemist geeft elke week bloemschikken. Dat doen we in vijf sociaaleconomisch kwetsbare wijken. De wijk draait het nu zelf.'

Dat laatste zorgt wel voor een dilemma: buurtkracht versus buurtmacht. Joany: 'Ik doe een beroep op wijkbewoners, vraag wat ze zelf kunnen doen; daarmee zet ik mezelf deels buiten spel, want zo kan ik de kwaliteit niet meer goed bewaken. Er kan een impasse ontstaan of geruzie.' Anders gezegd: 'Je wilt kunnen terugtreden, maar niet dat het door onderlinge conflicten uiteen valt. We zoeken nu een training om te leren hoe je vrijwilligers managen met respect voor hun identiteit.'

Bevorder eerstelijns ondersteuning zonder indicatie

Jan Bannink, projectmanager Zorg & Welzijn van de gemeente Nijmegen wees op een heikel punt rond de wijkteams. 'We brengen de sociaal werkers in de problemen omdat ze alleen zorg mogen indiceren; ze komen niet toe aan verbinding leggen. We zien ook dat Sterker zich wijkgericht organiseert, maar dat andere zorgpartijen dat niet doen. We willen nu bredere teams: zorgverleners moeten wijkgericht gaan aansluiten. Professionals moeten meer zelf kunnen doen. We moeten eerstelijns ondersteuning zonder indicatie bevorderen en die hulp uit de tweede lijn halen. We moeten kijken hoe we dat financieren.'

Professionele ongehoorzaamheid (door Modita Heynen en Igor van der Vlist)

Tijd voor een bredere blik op het sociaal domein, mede aan de hand van boeken als [De verhuizing van de verzorgingsstaat](#) (Duyvendak/Tonkens e.a.) en [Veenbrand](#) (Putters). Wat lukt is dat sociaal werkers beter in staat zijn maatwerk te leveren en nauwer samenwerken met andere disciplines. Anderzijds kampen we met een tekort aan goed opgeleide professionals. Dat de decentralisatie geen totale catastrofe is geworden is te danken aan eigengereide professionals die gewoon blijven doen wat zij zien dat nodig is.

We hoorden diverse voorbeelden van professionele dwarsheid. Van elke dag om de regels heen werken. Dat kan niet anders, gezien de nieuwe sociale ongelijkheid: Nederland wordt steeds minder inclusief. Of in de woorden van Kim Putters: sociaal contract staat onder druk. Het wantrouwen tegenover de overheid kan van een ondergrondse veenbrand overgaan in een uitslaande brand.

Wat doen we met Dino?

Tijd voor een casus.

Dino is 10 jaar. Jeugdwerkers komen weinig toe aan zelf hulpverleners en gezinnen ondersteunen; Dino redt het niet in het speciaal onderwijs. Maar hij is leerplichtig dus moet enige vorm van onderwijs krijgen, bijvoorbeeld via educatieve crisisopvang. Maar dat zit is niet ingekocht. Wat nu?

De deelnemers konden hun gedachten, meningen en aannames scherp slijpen aan een praktijkgeval. Dat leverde nieuwe inzichten en dilemma's op, en zeker ook het besef dat de praktijk altijd weerbarstiger is dan goede bedoelingen en gewaagde ambities.

Ontwikkelingen rond algemeen maatschappelijk werk

Ooit was maatschappelijk werk algemeen ingeburgerd. Met als kernwaarde: psychosociale en informatieve hulpverlening voor iedereen. Anno 2019 is maatschappelijk werk in veel gemeenten vrijwel onzichtbaar geworden; veel maatschappelijk werkers zitten in wijkteams, maar amw als dienst is wegbezuinigd. Een aantal collega's bij Sterker gaat echter staan voor het amw. Welke kracht moet blijven: vergrijzing, individualisering, nieuwe sociale ongelijkheid, vermaatschappelijking. Sociaal wijkteam kan niet zo dicht bij mensen staan, gezien de wachtlijsten en het gebrek aan tijd om de wijk in te gaan.

Sociaal werker Solange

Sociaal werker Solange: 'Onze laagdrempelige, ondersteunende begeleiding is gericht op het vergroten van zelfredzaamheid, versterken sociaal netwerk en het voorkomen van tweedelijnszorg door maatwerk te leveren aan bewoners met een hulpvraag. Dan gaat het om probleemgebieden als adhd, lvb, depressie, lichamelijke beperking, leerbaarheid, psychosociale problemen, eenzaamheidsleiding, hulpvragen diverse leefgebieden.' Daarbij gaat het om bewoners van bewoners van 25-55 jaar. 'Dus niet om cliënten! Als ondersteuner sta je náást de bewoner.'

Het sociale wijkteam doet een voorselectie. Samen met een wijkteamwerker gaat Solange kennismakingsbezoek. Daarna helpt ze bijvoorbeeld met meer zelfredzaamheid ontwikkelen, contacten leggen, een maatje vinden, leren opruimen, financiën op orde brengen. Die ondersteuning is inclusief nazorg via monitoring.

Sociaal werker van het jaar Norbert Wijnhofen

Norbert Wijnhofen werd afgelopen maart [uitgeroepen tot de Sociaal werker 2019](#), vooral vanwege zijn baanbrekende manier van werken met wijkbewoners met een psychiatrische aandoening. Hoe zorg je dat ook deze mensen als volwaardige burgers deelnemen aan de samenleving?

Namens GGZ Nederland was Gerard van Unen mee met het werkbezoek. 'Voorheen waren we een ouderwetse brancheorganisatie die liep langs de lijnen van de ministeries. Twee jaar geleden wilden onze leden een meer inhoudelijke oriëntatie: wat is nodig om

werk, mentale gezondheid, gezond opgroeien op orde te kijken?’

De ambulantisering is inmiddels volop aan de gang. ‘We zitten niet meer in grote witte gebouwen achter hoge hekken, maar in feite werken we nog steeds vanuit diezelfde behandelsetting. We komen niet toe aan sociaal welzijn, laat staan aan volwaardig burgerschap. Onze ambitie is: beter organiseren hoe we de cliënten als bewoners kunnen begeleiden in wijken en buurten, liefst met ribw, sociaal werk, netwerk maatschappelijke inclusie en participatie.’

Namens de gemeente Nijmegen reageerde Jan Bannink: ‘We willen ze zo graag in de wijk, maar ze worden tegengehouden door het systeem. De financiering, zorgverzekeringswet, zorgstandaarden, modules, het hokjesdenken.’

Gerard van Unen: ‘We willen een kader van de langdurige ggz dat stelselonafhankelijk is. Dat lijkt betaald te gaan worden en dat biedt kans op maatwerk. We proberen op

zoek te gaan naar scharrelruimte, via een lumpsum zou dat kunnen.’

Binnenkort gaan GGZ Nederland, Sociaal Werk Nederland en anderen om tafel op zoek naar een alliantie en de volgende stap

Bij een werkbezoek aan Libertas Leiden van Sociaal Werk Nederland bleek dat het wel degelijk kan: ggz in de wijk. Norbert Wijnhofen: ‘Voorwaarde is dat sociaal werkers en ggz-deskundigen elkaars aanvullende waarden zien. De een kent de wijk, de ander heeft psychosociale ervaring.’

Joany memoreerde een succesvol project dat er ooit was: vrijwilligerswerk waaraan ook ggz-bewoners meededen. Hun ziekte stond niet centraal.

Illustratief was het verhaal van een volstrekt onbenaderbare man. Toch bleef het team hem volgen met de vraag ‘waar word jij nou happy van?’ ‘Vogels!’ was zijn antwoord. Een sociaal werker wist dat bij de Vijverhof iemand werd gezocht voor de volière. Daar kon hij zes dagen per week terecht. Na een half jaar mochten ook ouderen uit de buurt in de volière.

Helaas stopte de projectsubsidie...

Tot slot

‘Ga creatief om de tafel met de zorgverzekeraar,’ suggereerde Eric van der Burg in het afsluitende gesprek. ‘Financier de ondersteuning in de buurt en thuis. Bij de top-600-aanpak doen ze het zo: aan eind van een gevangenisstraf sta je buiten... Het is zaak om voor dat moment het terugkeerprogramma te starten. Zodat iemand de bus neemt en niet de dure BMW van een verkeerde vriend.’

Norbert Wijnhofen: ‘Leiden doet wat, ggz-net probeert wat. Prima, maar het moet ook landelijk. GGZ Nederland en Sociaal Werk Nederland moeten om de tafel. Vind niet steeds opnieuw zelf het wiel uit!’

Jennifer Elich

senior communicatieadviseur Sociaal Werk Nederland